

Aitor Arregi eta Jon Garaño, *Handia*

"GIZON ALTU SINESGARRI BAT NAHI GENUEN, EZ MUNSTRO BAT"

Migel Joakin Eleizegi Altzoko Handiaren eta haren anaia Martinen arteko harremanak eta bizipenek harilkatzen dute *Handia*, Donostiako Zinemaldiko Sail Ofizialean lehiatzeko hautatua. Errealitatea eta mitoarekin jolasteaz, errelatoaz, pertsonaien psikologiak, erronka teknikoez... aritu gara filmaren zuzendariekin.

Mikel Garcia Idiakez

@mikelgi

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Mitoea eta kondaira batetik, errealitatea bestetik. Denborak, esamesek, norberaren memoriak... itxuraldatzen dute errealitatea.

Aitor Arregi: Altzoko Handiari buruz dokumentatzen hasi ginenean, hori bera ikusi genuen. Datu historikoak bada, ez asko, eta makina bat kondaira eta istorio txiki (20 litro sagardo edaten zituela irakurtzen duzu, beste batek esaten dizu zezen bat altxatu zuela adarretatik hartuta...). Zer den errealitatea eta zer mitoa, pertsonaia honi oso lotuta dagoen auzia da, hari buruzko istorioak ere transformatzen eta desitxuratzen doazelako.

Jon Garaño: Altzoko Handiaren inguruan beste pertsonaiek mitoa sortzen duten moduan, pelikula ere gauza bera egiten du, joko horren parte gara.

Anaiaren ikuspegia da nagusi.

J. Garaño: Hasieran Migel Joakin zen protagonista, baina gero konturatu ginen interesgarriagoa zela erraldoia beste baten begietatik ikustea, bai

erraldoiaren istorioa kontatzeko, bai erraldoiaren inguruan zegoen horri guztiari buruz hitz egiteko ere, orduko gizarteari buruz. Guretzat, pelikulan funtsezkoa da XIX. mendeko testuinguru hori: bi indar daude talkan, mundu zaharra eta mundu berria, gerra karlistak tarteko, eta horren aurrean anaietako batek eta besteak jarrera bana hartzen dute. Batak ez du aldatu nahi baina kondenatuta dago aldatzera; besteak aldatu nahi du, baina mugatuta dago.

Diozue kondairaren eta errealitatearen arteko joko horren parte dela pelikula. Benetako historia oinarri hartzeak zein abantaila eta arrisku ditu? Errealitatea traizionatzeko garaian zenbateko tartea utzi diozue zuen buruari?

A. Arregi: Errealitatean oinarrituta dagoenean, jendeak beste dimentsio bat ematen dio istorioari, nahiz eta elementu narratibo bat gehiago baino ez den, inoiz ez duzulako kontatuko zehazki gertatu den bezala, sintetizatu behar duzulako, zulo beltzak daudelako...

Kasu honetan dokumentazio gutxi dago eta zulo beltzak bete egin behar ziren. Gainera, fikzioari logika bat eman behar diozu sarri errealitateak ez daukana. Materiala erreala da, baina zure terrenora ekarri behar duzu, malgu jokatzen eta istorioa zure egiten jakin behar duzu, datuen esklabo bihurtuz gero istorioa alde batera utzi dezakezulako; eta aldi berean mugak ere jarri behar dituzu, historiarekin eta pertsonaiarekin zintzoa izateko. Ariketa hori egin dugu etengabe.

J. Garaño: Benetako datu asko daude pelikulan, erraldoiaz dakizkigun datu garrantzitsu asko, eta hari buruz irakurri duenak antzemango ditu pelikulan. Zenbait detaile ere zaindu ditugu: garaiko Madrilgo egunkari baten erreproduktzioa ikusten da, Handiaz egin zuten ilustrazioa... Jendeak deskubritu dezala zer den benetakoa eta zer asmatua.

Zuen errelatoa egin duzue. Gure historia guk kontatzen ez badugu, beste batzuek kontatuko dutela irakurri dizuet.

A. Arregi: Garai baten errelatoa baka-
rrik ez, gure zinemari ekarpena egingo
dion errelatoa izatea ere espero dugu,
beste pelikula batzuekin elkarriketan
jarriko dena, osagarri, baina ez errelato
bakar izateko anbizioz.

J. Garaño: Argi dago gure ikuspuntua
jartzen diogula istorioari, eta sustraiak
non dauden ere garbi dago.

**Eta zuen ikuspuntutik, zertzelada batzue-
tan garaia irakurketa politikoa egiten
du filmak.**

J. Garaño: Esango nuke filmeko per-
tsonaiek ez daukatela kontzientzia po-
litikorik, baina bai kontzientzia soziala.
Konturatzen dira zerbait aldatzen ari
dela, mundu ezberdinak daudela, eta
aldaketa horiei aurre nola egiten dieten
da interesatu zaiguna. Batzuk egoerara
egokitzeko gai dira, norberaren intere-
sen arabera, eta beste batzuek ez dute
egokitzeko inongo asmorik, betikoari
eutsi nahi diote. Euskal Herrian esate-
rako nabaria izan da tradizioari lotze-
ko eta gauzak bere horretan mantendu
nahi izateko joera.

A. Arregi: Elementu identitarioak pisu
handia du pelikulan.

**Ñabarduraz betetako bi pertsonaia pro-
tagonistak dira istorioaren ardatza; bi
anaietan oinarritutako pelikula psikolo-
gikoa da. Aktoreen lana funtsezkoa da
halakoetan.**

J. Garaño: Oso pelikula gogorra izan da
denentzat, tartean baldintza teknikoak
ez direlako batere samurrak izan, eta
aktoreek ere lan handia egin dute. Fil-
mak erretratu zabala egiten duen arren,
egia da funtsean pelikula psikologikoa
dela eta inportantea da esaten dene-
tik harago kontatzen dena; horretarako
aktoreen lana ezinbestekoa da. Aktore
guztien emaitzarekin oso pozik gaude,
eta protagonisten kasuan, Eneko Sagar-
doy [Altzoko Handia] aktore kamaleo-

» “Altzoko Handiaren
inguruan beste
pertsonaiek mitoa
sortzen duten moduan,
pelikulak ere gauza bera
egiten du, joko horren
parte gara”

» “Garai baten errelatoa
bakarrik ez, gure
zinemari ekarpena
egingo dion errelatoa
izatea ere espero dugu,
osagarri eta ez errelato
bakar izateko anbizioz”

» “Bi aktore nagusien arteko
kimika oso inportantea da,
pelikulan islatzen delako
oso pertsonaia ezberdinak
izan arren, konexio uneak
dituztela, zerbaitek lotzen
dituela”

» “Konturatu gara gurea
ez dela zigilu pertsonala,
talde-zigilua baizik: gai
gara gure pelikuletan
Moriarti produktora
antzemateko”

nikoa da, oso fisikoa eta teknika handi-
koa, eta lortu du oso gauza zaila: Migel
Joakin erraldoia sinesgarri egitea, kon-
tuan hartuta bilakaera dramatiko han-
dia duela pertsonaia. Joseba Usabiagak
[Martin anaia] asko transmititzen du
begiekin, keinu txikien bidez, eta bene-
kotasuna eman dio pertsonaiari, bera
denaren eta izan nahi duenaren arteko
borroka irudikatu du; lortzea pertso-
naia bere burua era batera ikustea eta
ikusleek beste era batera, hori erronka
handia da. Eta oso inportantea da bien
artean dagoen kimika, pelikulan isla-
tzen delako oso pertsonaia ezberdinak
izan arren, konexio uneak dituztela, zer-
baitek lotzen dituela.

**Sinbolo eta metaforak atsegin dituzue.
Loreak filmeko ardia al da Handiako
otsoa?**

J. Garaño: Sinbologia handia dago, bai,
baina gauza horiek ez dira kontatzen,
ikusle bakoitzak egin ditzala bere in-
terpretazioak. Detalle asko daude, gus-
tatzen zaigu ikusleari halakoak plan-
teatzea, denek antzemango ez dituzten
arren. Heldulekuak ere badira guretzat,
pelikulak zerbait kontatu nahi duela
adierazten duten heldulekuak, gizar-
teaz, identitateaz, askatasunaz, alda-
ketaz, egokitzeaz... Saiatzen gara krip-
tikoak ez izaten, baina agerikoegiak
ere ez.

A. Arregi: Erraldoia bera metafora da
guretzat: pelikulan duen bilakaera fi-
sikoak berak nolabait islatzen du han-
ditzen eta transformatzeko doan mitoa,
gelditu ezin duen eta handitzen doan
hori, aldaketa delako aldaezina den gau-
za bakarra.

**Pertsonaiek hitz egiten duten euskarak
zein ezaugarri izango zituen erabaki-
tzeak denbora asko eskatu al dizue?**

J. Garaño: Buruhauste batzuk eman diz-
kigu, ez delako tratamendurik erre-

listena, baina azkenean erabaki dugu gipuzkera kutsua mantendu arren gipuzkera hutsean hitz egiten ez jartzea pertsonaiak, hasteko ez dakigulako nola hitz egiten zuten benetan garai hartan. Pertsonaia donostiarrek, nafarrek, kostaldekoek... ere euskara ezberdinak darabiltzate. Eta Altzoko gaur egungo euskarari keinu batzuk egin dizkiogu. Finean, ziurrenik ez da euskararik errealistena, baina naturaltasuna hobetsi dugu, eta hainbaten laguntza izan dugu bide horretan.

Errodatzeko ia Euskal Herri osoa zeharkatu duzue. Zein garrantzi du paisaiak filmean?

J. Garaño: Paisaiak eta lurrak garrantzi handia dute, istorioa eta pertsonaiak markatzen dituelako: non dauden, zein ibilbide egiten duten eta non amaitzen duten. Pertsonaien unibertsoarekin lotzen gaitu paisaiak, inguruak ere egiten duelako pertsona.

A. Arregi: Ere mu epikoa eta intimoa uztartzeko aukera ere ematen du paisaia-rekin jolasteak.

80 egunean filmetik Loreak-era salto kualitatiboa aipatu zenuten (estetikan, muntaketan...). Beste salto bat eman eta erraldoi bat irudikatzeko erronka izan duzue oraingoan. Arriskuak hartzea gus-tuko duzue?

J. Garaño: Lantaldea horrelako pro-dukzio bat egiteko gai garena ikusteko erronka izan da hau, teknikoki produkzio handia baita guretzat. Gainera, *Loreak*-ek poz eta gauza eder asko ekarri zizkigun, baina azkenerako nekatuta amaitu genuen eta argi geneukan film honek beste zerbait izan behar zuela, ezberdina. Errealizazioak, istorioa eramateko moduak... beste estilo bat daukate, nahiz eta gero konturatu ga-ren uste genuena baino konexio gehiago daudela bi pelikulen artean; gure uni-

bertsoko gauzak antzematen ditugu, uste genituenak baino gehiago.

A. Arregi: Erronka ugari izan ditugu: XIX. mendea modu sinesgarrian sor-tzea, animaliekin lan egitea, gerra iru-dikatzea... eta erraldoia bera. Amarru analogikoak eta efektu digitalak uztartu ditugu eta plano eta eszena bakoitza azterketa eta borroka bat izan da, erro-daje-egun batean balio zuenak hurren-goan agian ez zuelako funtzionatzen. Beti izan dugu argi gizon altu errealista eta sinesgarri bat nahi genuela, natu-rala, ez munstro bat; ikuslea istorioan sar dadin eta ez dadin egon denbora guztian pentsatzen erraldoia lortzeko zein teknika dauden atzean. Erraldoi protagonista, emozioak garatuko ditue-na, gainerako pertsonaiekin hartu-e-manen egongo dena eta aldi berean istorioa estaliko ez duena, hori guztia orekatzea ez da erraza izan.

Loreak filmaz nekatuta bukatu omen du-zue, baina saihestezina izango da konpa-raketa. Beldurra ala konfiantza ematen dizue aurrekariak?

J. Garaño: Konparaketak izango dira, bai, eta bestelako harrera eta ibilbidea izango ditu film berriak, baina gu lasai gaude, pelikula ezberdina egin dugulako eta ez dugulako *Loreak 2* egin nahi izan.

A. Arregi: *Loreak*-en eraginez eta Al-tzoko Handia pertsonaiak duen erakar-garritasunagatik, espektatiba handia dagoela, hori bai nabaritu dugu. Beldur pixka bat ematen du, bai...

Moriarti produktoran duzuen filosofiaren barruan ulertzen da, baina baten batek esango du: Garañorekin batera Loreak-e-ko zuzendari aritu zen Jose Mari Goena-garen ordezkari, Aitor Arregi dago orain.

A. Arregi: Gurean normala da eta ez da aldaketa handia, taldelanean oina-rritzen garelako eta hasiera-hasiera-tik egin ditugun labor, dokumental eta

fikzioetan rola banatzen eta aldatzen joan garelako. *Loreak*-en ni nintzen le-kuan dago orain Jose Mari. Gure lan egi-teko moduan badu logika, inork ez deza-la pentsatu Jon eta Jose Mari haserretu direnik, kar kar kar.

J. Garaño: Aitor eta Jose Mari oso ezber-dinak dira eta ondorioz dinamika ere beste bat izan da, baina ez dugu elkar egokitu behar izan, Moriartin hasieratik elkarrekin aritu garelako. Denborare-kin konturatu gara gurea ez dela zigilu pertsonala, talde-zigilua baizik: gai gara gure pelikuletan Moriarti antzemateko; guri interesatzen zaizkigun gaiak eta jo-rratzeko moduak errepikatzen dira. Pe-likula ezberdinak eginagatik, konexioak eta loturak aurkitzen ditugu batzuen eta besteen artean.

A. Arregi: Pertsonaia paradoxikoak, ko-munikazio arazoak, identitatea... aurki-tuko dituzu gure lanetan.

Alfonbra gorriara ohituta zaudete eta hein batean euskal zinemaren ordezkari za-reten neurrian, ardura sentitzen duzuela esan izan duzue. Zama da ala harrotasu-na?

A. Arregi: Zamarik ez, harrotasuna. Ez gara bakarrak, gurea ekarpen bat gehia-go da, momentu jakin batean fokuak erakarri ditzakeena, baina zorionez lan interesgarriak egiten ari den jende ugari dago, eta atzetik etor daitezkeenei atea irekitzen eta Euskal Herrian filmak egi-teko aukera dagoela erakusten ari baga-ra, pozgarria da.

J. Garaño: Inork ez digu ordezkari-la-na jarri, baina egia da gure pelikulek kanpora bidaiatu dutela eta aukera ona izaten dela hemengo errealtatearen, kulturaren, hizkuntzaren berri emateko. Gurea industria txikia izan arren, gero eta handiagoa eta anitzagoa da eta eus-kal zinemagintzan sekulako urteak da-tozela uste dut, proiektu interesgarriak daude bidean. ■